

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PETICIJŲ KOMISIJA

IŠVADA

2020 m. rugsėjo 16 d.

Vilnius

Dėl Seimo Peticijų komisijos sprendimo

Lietuvos Respublikos Seimo Peticijų komisija (toliau – Komisija) 2020 m. rugsėjo 16 d. posėdyje iš esmės išnagrinėjo Algimanto Jurgausko peticiją „Dėl Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymo 20 straipsnio pakeitimo“ ir priėmė sprendimą atmesti joje pateiktą pasiūlymą pakeisti Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymo (toliau – Kompensavimo įstatymas) 20 straipsnį ir nustatyti, kad pagal šį įstatymą kompensuojama tik po 1990 m. kovo 11 d. padarytų smurtinių nusikaltimų atsiradusi žala.

Komisija šį sprendimą priėmė, atsižvelgusi į Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pateiktą nuomonę ir dėl šių motyvų:

1. Kompensavimo įstatymo 20 straipsnyje numatyta, kad kompensuojama tik dėl po 2005 m. liepos 1 d. padarytų smurtinių nusikaltimų atsiradusi žala. Pažymėtina, kad toks terminas Kompensavimo įstatyme nustatytas atsižvelgiant į tai, kad Kompensavimo įstatymu buvo įgyvendinama 2004 m. balandžio 29 d. Tarybos direktyva 2004/80/ EB dėl žalos kompensavimo nusikaltimų aukoms (toliau – Direktyva). Direktyva įpareigojo visas Europos Sąjungos valstybes nares nuo 2005 m. liepos 1 d. užtikrinti jų teritorijose tyčiniiais smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos teisingą ir tinkamą kompensavimą. Atsižvelgiant į tai, Kompensavimo įstatymas įsigaliojo 2005 m. liepos 1 d. ir pagal jį kompensuojama tik dėl po šio Kompensavimo įstatymo įsigaliojimo padarytų smurtinių nusikaltimų atsiradusi žala.

Nors tarptautiniai teisės aktai nedraudžia valstybei nustatyti ankstesnį terminą nuo kada kompensuojama smurtiniais nusikaltimais padaryta žala, tačiau šio klausimo išsprendimas priklauso nuo valstybės finansinės padėties ir šiam tikslui skiriamų asignavimų iš valstybės biudžeto dydžio. Kompensavimo įstatymo 20 straipsnyje įtvirtinus teisę kreiptis dėl po 1990 m. kovo 11 d. padarytų

smurtinių nusikaltimų atsiradusios žalos, prašymų skaičius kompensuoti smurtiniais nusikaltimais padarytą žalą ženkliai išaugtų. Atsižvelgiant į tai, turėtų būti atidžiai ir kruopščiai įvertinta esama Lietuvos Respublikos finansinė padėtis ir jos realios galimybės priimti tokio pobūdžio finansinę prievolę, taip pat būtina atidžiai įvertinti ir tokios galimos priemonės proporcingumo siekiamo rezultato atžvilgiu klausimą.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Teisingumo ministerijai skiriamų asignavimų iš valstybės biudžeto smurtiniais nusikaltimais padarytai žalai kompensuoti dydis per metus svyruoja nuo 0,5 iki 1 mln. Eur.:

Metai	Kompensuota iš Specialiosios smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo programos (tūkst. Eur)
2009	474,72
2010	560,07
2011	600,59
2012	586,27
2013	617,55
2014	810,74
2015	980,51
2016	708,40
2017	717,32
2018	728,35
2019	628,22

Kompensavimo įstatymo 20 straipsnyje įtvirtinus teisę kreiptis dėl po 1990 m. kovo 11 d. padarytų smurtinių nusikaltimų atsiradusios žalos, prašymų skaičius kompensuoti smurtiniais nusikaltimais padarytą žalą ženkliai išaugtų. Todėl svarstant dėl Kompensavimo įstatymo 20 straipsnio galimo pakeitimo, reikėtų iš esmės koreguoti asignavimų iš valstybės biudžeto dydžius. Poreikis už kiekvienus papildomus metus turėtų būti iki 1 mln. Eur. Vadinasi, viso iš valstybės biudžeto papildomai reikėtų skirti iki 15 mln. Eur.

Nagrinėjamu aspektu pažymėtina ir tai, kad atsižvelgiant į aptariamų klausimų pobūdį ir galimas finansines pasekmes valstybės biudžetui, konkretūs siūlymai dėl galimybės nustatyti ankstesnį terminą nuo kada kompensuojama smurtiniais nusikaltimais padaryta žala, turėtų būti derinami ir su Lietuvos Respublikos finansų ministerija.

2. Pažymėtina, kad Kompensavimo įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 3 punkte numatyta, kad prašymas kompensuoti smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą turi būti pateiktas ne vėliau kaip per 10 metų nuo teismo sprendimo, kuriuo priteista smurtiniu nusikaltimu padaryta žala ar patvirtinta sutartis dėl jos atlyginimo, įsiteisėjimo, išskyrus atvejus, kai šis terminas praleistas dėl svarbių priežasčių. Taigi jeigu smurtiniu nusikaltimu padaryta žala buvo priteista 2005 m. teismo sprendimu, vadovaujantis šia Kompensavimo įstatymo nuostata, prašymas kompensuoti smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą, turėjo būti pateiktas ne vėliau kaip 2015 m. Todėl atsižvelgiant į Kompensavimo įstatyme nustatytą 10 metų senaties terminą, net atlikus Peticijoje siūlomą Kompensavimo įstatymo 20 straipsnio pakeitimą, asmenys, dėl kurių iki 2010 m. priimtas teismo sprendimas atlyginti smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą, kreiptis į Nukentėjusiųjų nuo nusikaltimų asmenų fondą galimybių neturėtų.

3. Kompensavimo įstatymo 14 straipsnyje numatytos valstybės reikalavimo teisės. Minėtame Kompensavimo įstatymo straipsnyje įtvirtinta, kad Kompensavimo įstatymo nustatyta tvarka kompensavus smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą, valstybė įgyja regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisę iš už žalą atsakingo asmens, jeigu šis yra nustatytas, teismo tvarka išieškoti tokio dydžio sumas, kiek yra sumokėta Kompensavimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje ir 8 straipsnio 1 dalyje nurodytiems asmenims. Tačiau valstybė, realizuodama savo reikalavimo teisę turi vengti tokių padarinių, kurie pažeistų kitas valstybės ginamas teises vertybes. Štai civilinių teisinių santykių stabilumas ir apibrėžtumas be kita ko saugomas ieškinio senaties institutu. Bendrasis ieškinio senaties terminas yra 10 metų. Pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 1.125 straipsnio 8 dalyje išdėstytą taisyklę, ieškinio senaties terminas dėl padarytos žalos atlyginimo, yra dar trumpesnis – treji metai. Tad valstybė, priėmusi pasiūlymą pakeisti Kompensavimo įstatymo 20 straipsnį ir nustačiusi, kad pagal šį įstatymą kompensuojama tik po 1990 m. kovo 11 d. bei realizuodama regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisę elgsis neteisingai ir nesąžiningai kitų civilinių teisinių santykių dalyvių atžvilgiu – šiuo atveju skolininko atžvilgiu. Kadangi skolininkas, žalą nukentėjusiam asmeniui sukėlęs maždaug prieš 20 ar 30 metų jau gali pagrįstai tikėtis, jog nekenčėjęs asmuo, neišieškojęs teismo priteistos žalos per minėtą 20 ar 30 metų laikotarpį, atsisako savo teisės arba nemano, kad jo teisė yra pažeista. Tačiau šiuo atveju valstybė, naudodamasi regreso teise ir pradėdama išieškojimą iš už žalą atsakingo asmens, padidintų teisinį neapibrėžtumą civiliniuose santykiuose, sukeltų neigiamą poveikį civilinei apyvartai. Pažymėtina ir

tai, kad praėjus tam tikram laikui, faktinių aplinkybių išaiškinimas tampa sudėtingesnis, tad valstybės pareikšto regresinio ieškinio nagrinėjimas teisme būtų apsunkintas ir galimai ne visais atvejais teismas priimtų teisingą ir pagrįstą sprendimą.

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad Teisingumo ministerija, įgyvendindama regreso teisę, dažnai susiduria ir su kitais sunkumais išieškoti iš už žalą atsakingo asmens nukentėjusiajam asmeniui sumokėtas lėšas. Dažniausiai smurtinį nusikaltimą padaręs asmuo atlieka laisvės atėmimo bausmę, arba grįžęs iš įkalinimo įstaigos sunkiai socializuojasi visuomenėje, neturi pajamų ar turto, iš kurio valstybė galėtų išieškoti kompensuotas sumas, todėl atgręžtinio reikalavimo teisė yra suvaržyta objektyvių faktorių.

4. Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo (toliau – Lygių galimybių įstatymas) 2 straipsnio 1 dalyje pateikiama diskriminacijos sąvoka: *Diskriminacija – tiesioginė ir netiesioginė diskriminacija, priekabiavimas, nurodymas diskriminuoti lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu*. Akcentuotina, kad Kompensavimo įstatymas taikomas visiems be išimties asmenims, taip pat Kompensavimo įstatymo 20 straipsnyje nurodyta įstatymo taikymo veikimo pradžia neišskiria jokių asmenų grupių, kurioms būtų taikoma kitokia įstatymo veikimo pradžia, todėl nelaikytina, kad Kompensavimo įstatymo 20 straipsnis yra diskriminacinio pobūdžio bei pažeidžia Lygių galimybių įstatymą. Taigi nesutiktina su Pareiškėjo peticijoje išdėstyta nuomone, kad Kompensavimo įstatymo 20 straipsnis turi diskriminacijos požymių.

5. Lietuvos Respublikos Vyriausybė yra pateikusi Kompensavimo įstatymo Nr. X-296 20 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą Nr. XIIIIP-4603 (toliau – Kompensavimo įstatymo projektas) Lietuvos Respublikos Seimui, kuriuo siūloma praplėsti Kompensavimo įstatymo 20 straipsnyje įtvirtintą įstatymo galiojimo laiką taisyklę, numatant, kad dėl nuo 2000 m. rugsėjo 26 d. iki 2005 m. liepos 1 d. padarytų sunkių ir labai sunkių smurtinių nusikaltimų atsiradusi žala kompensuojama, jeigu galutinis sprendimas baudžiamajame procese priimtas po 2005 m. liepos 1 d. Kartu įtvirtinant, kad dėl siūlomų pakeitimų asmenys turėtų teisę kreiptis dėl žalos kompensavimo į kompetentingą instituciją per dešimt metų, nuo siūlomo Kompensavimo įstatymo projekto įsigaliojimo dienos.

Peticijų komisija, vadovaudamasi Peticijų įstatymo 12 straipsnio 3 dalies ir Seimo Peticijų komisijos nuostatų 28 punktu, siūlo Seimo seniūnų sueigai įtraukti į Lietuvos Respublikos Seimo rudens sesijos darbotvarkę protokolinio nutarimo dėl Peticijų komisijos sprendimo dėl Algimanto Jurgausko peticijos projektą.

PRIDEDAMA:

1. Algimanto Jurgausko peticijos kopija, 2 lapai.

2. Teisingumo ministerijos 2020 m. birželio 29 d. raštas Nr. (1.34E) 7R-3797, 6 lapai.
3. Išrašas iš Peticijų komisijos 2020 m. rugsėjo 16 d. posėdžio protokolo Nr. 250-P-11, 1 lapas.
4. Lietuvos Respublikos Seimo protokolinio nutarimo projektas, 1 lapas.

Komisijos pirmininkas

Petras Čimbaras

Janina Šniaukštienė, tel. (8 5) 239 6819, el. p. janina.sniaukstiene@lrs.lt